

UUDEU 2023 TAUUSARVION JA UUSIEN 2024–2025 TAUUSSUUNNITELMAN SEKÄ UUEU 2022 OSUVUOSIKATSUKSEN 31.8.2022 JA TOTEUMAENNUSTEEN LAADINTAUOHJE

Yleistä

Virtain vuoden 2021 tilinpäätös oli 2,043 M€ ylijäämäinen ja tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja 1,864 M€ positiivinen. Vuonna 2021 ei toteutunut merkittäviä käyttötalouteen kohdistuvia kertaluonteisia eriä. Yhtenäiskoulun valmistuminen ja muutto aiheutti kertaluonteisia kustannuksia arviolta noin 100 000 euroa. Muuton yhteydessä on tehty myös uudistuksia toimintatapoihin, jolla on vaikutusta kustannusrakenteeseen pidemmällä tähtäimellä. Purkukustannuksia ei toteutunut aikaisempien vuosien tavoin. Koronapandemia aiheutti edelleen kustannusten nousua muun muassa hoitotarvikemenojen sekä koronatestauksen ja -rokotusten johdosta. Vuoden 2021 tilikauden ylijäämään sisältyvä merkittävin kertaluonteinen erä oli Virtain Yrityspalvelu Oy:ltä olevan pääomalinasaamisen alaskirjaus 1,1 miljoonaa euroa, joka sisältyy muihin rahoituskuluihin. Rahoitustuotot toteutuivat hieman edellisvuotta alhaisempina, mutta ylittivät talousarvion tason. Aleneminen johtuu pääosin Pirkanmaan Jätehuolto Oy:n osingon alenemisesta kahteen edelliseen vuoteen verrattuna. Tilikauden toiminnallinen tulos ennen tilinpäätössiirtoja ilman edellä mainittuja kertaluonteisia eriä on noin 3 miljoonaa euroa.

Vuosi 2021 oli edellisen vuoden tapaan positiivinen. Päättyneenä ja aikaisempina vuosina kertyneiden ylijäämien johdosta taloudellinen tila on edelleen hyvä vuonna 2022. Ylijäämäisen tilikauden johdosta tunnusluvut pysyivät edelleen hyvällä tasolla vuonna 2021. Viime vuosien merkittävän investointitason johdosta lainamäärä kasvoi edelleen vuonna 2021 ollen kuitenkin edelleen alle maan keskiarvon. Kertyneen ylijäämän määrä asukasta kohden on yli maan keskiarvon. Talouden haasteena on riippuvuus valtionosuuksista, jotka ovat suuremmat kuin verotulot. Vuoden 2022 talousarviossa valtionosuus nousi vuoden 2021 tilinpäätöksen tasosta +0,9 M€. Verotulojen odotetaan puolestaan ennusteen mukaan toteutuvan lähes vuoden 2021 tasolla ja n. 1,3 M€ talousarviota korkeampina.

Vuoden 2022 alkuperäinen talousarvio on 69 750 euroa ylijäämäinen. Alkuvuonna talousarviota myönteisemmin kehittyneet verotulot kohentavat ennustetta. Lisämäärärahoja on tähän mennessä myönnetty 30 000 euroa, toisaalta kustannustaso on vuoden aikana noussut merkittävästi, mikä luo menoihin kasvupaineita loppuvuodelle, vaikka se ei vielä näyt toteumassa. Verotulojen hyvään kehitykseen vaikuttaa ennusteita myönteisempi palkkatulojen kehitys sekä verovuodelta 2021 kuluvan vuoden puolella korotetulla jako-osuudella maksetut yhteisöveron tilitykset.

Talousarvion raamin 2023 ja taloussuunnitelman 2024–2025 perusta

Vuoden 2023 raamin pohjana on vuoden 2021 tilinpäätös sekä vuoden 2022 talousarvio ja taloussuunnitelma vuodelle 2023. Osavuosisikatsauksen 4/2022 hetken ennusteiden mukaan sekä valtionosuudet että erityisesti verotulot olisivat toteutumassa talousarviota korkeampina. Käyttötalous on tämän hetken ennusteiden mukaan kokonaisuutena toteutumassa talousarvion mukaisena, mutta menoihin liittyy kasvupaineita erityisesti ennakoitua merkittävämmän kustannustason nousun johdosta. Tämän hetken arvioiden valossa vuosi 2022 olisi kuitenkin toteutumassa ylijäämäisenä. Osavuosisikatsauksen ennusteen mukaan vuoden 2022 ylijäämä olisi noin 1,4 miljoonaa euroa johtuen pääosin verotuloennusteiden kohenemisesta.

Raamin verotulot ja valtionosuudet on arvioitu Kuntaliiton ja Valtiovarainministeriön kevään ennusteiden mukaisesti. Valtionosuus- ja verotuloennusteiden kehitystä seurataan ja raamia on tarkastettava mahdollisia muutoksia vastaavasti. Valtionosuuslaskelmat päivitetään seuraavan kerran kesällä, kun raportointi vuoden 2021 palveluluokkakohtaisten kustannusten osalta on valmistunut. Tämän jälkeen valtionosuuksien siirtolaskelmat päivitetään vastaamaan vuoden 2021 toteutuneita ja talousarvion 2022 tietoja, mikä saattaa muuttaa kuntakohtaisia valtionosuuslaskelmia merkittävästikin.

Talouden rakenne muuttuu merkittävästi aikaisempiin vuosiin verrattuna, kun yli puolet käyttötalouden nettomenosta ja verorahoituksesta siirtyy hyvinvointialueelle. Käyttötalouden raamin nettomeno on 30.281.965 euroa vuoden 2022 talousarviota alhaisempi ja 28.088.146 euroa alhaisempi kuin tilinpäätös 2021. Ulkoisessa raamissa merkittävimmät muutokset tapahtuvat teknisten palveluiden lautakunnan osalta, kun merkittävä osa sisäisistä tuloista muuttuu ulkoisiksi.

Henkilöstömenot

Kunta-alan työehtosopimus kaudelle 1.5.2022 – 30.4.2025 on hyväksytty 8.6.2022. Raamissa on varauduttu kustannustason nousuun ja varaus kattaa työehtosopimuksen vuoden 2023 palkankorotukset.

Palkkojen ja lomarahojen budjetointi

Työehtosopimus tuo keskimäärin 3,05 %:n korotuksen vuonna 2023. Budjetoinnissa tulee huomioida työehtosopimuksen mukainen korotus.

OVTES:n piiriin kuuluvien työntekijöiden palkkoja budjetoidessa tulee huomioida kiinnittää peruspalkkojen lisäksi siihen, että OVTES:n mukaiset lisät, kuten viikkoylitunnit, tulevat budjetissa arvioiduiksi.

Hallintokunnilla on lisäksi vakansseja, joille ei ole haettu tai myönnetty täyttölupaa. Näiden vaikutus tulee huomioida talousarvion valmistelussa menomäärärahaa vähentävinä tekijöinä.

Työnantajan sosiaalivakuutusmaksujen budjetointi

Vuoden 2023 lopulliset henkilösivukulut vahvistetaan vuoden 2022 lopulla. Talousarvion laadinnassa käytetyt arvot perustuvat Kevan budjetointiohjeisiin ja Kuntaliiton ennustemateriaaliin. Vuoden 2023 henkilösivukuluja laskettaessa tulee käyttää seuraavia prosentteja:

- Palkkaperusteinen eläkevakuutusmaksu 17,25 %
- Sosiaaliturvamaksu 1,43 %
- Työttömyysvakuutusmaksu 2,05 %
- Tapaturmavakuutus 1 %
- Eläkeperusteiset eläkemaksut poistuvat vuoden 2023 alusta lukien ja niiden tilalle tulee tasausmaksu, joka jaetaan kuntien ja hyvinvointialueiden kesken. Keva on arvioinut toukokuussa 2022 vuoden 2023 kokonaismäärän. Lopullinen tasausmaksu vahvistetaan joulukuussa 2022. Kuntien maksettavaksi tuleva määrä jaetaan kuntien kesken vuoden 2021 verorahoituksen suhteessa. Virtain kaupungin osalta tasausmaksun arvioitu määrä vuonna 2023 on 492.266,40 euroa.
 - Tasausmaksu on arviolta 4,5 % kuntaan jäävän toiminnan vuoden 2022 talousarvion palkkasummasta
 - **Tasausmaksua tulee budjetoida 4,5 % budjetoitavasta palkkasummasta.**

Huom. ProEconomicassa **tulee käyttää** sivukulujen osalta automaattista laskentaa palkkaperusteisten maksujen osalta. Rahatoimisto auttaa tarvittaessa sivukulujen laskennassa.

Organisatoriset muutokset

Vuoden 2023 aikana organisatorisia muutoksia on sosiaali- ja terveyspalvelujen siirtymisen lisäksi tulossa kuntaan jäävän hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen organisoinnin, kouluverkkotarkastelun sekä vuokra-asuntojen siirtämisen valmistelun osalta. Hyvinvointialueelle siirtyvä toiminta tuo muutoksia myös tukipalveluihin etenkin talous- ja tietohallinnon osalta tuoden muutoksia tehtävänkuviiin. Talousarviovalmistelun yhteydessä tulee myös selvittää maksuttoman varhaiskasvatuksen vaikutus kaupungin talouteen vaihtoehtoisena laskelmana päätöksentekoa varten.

Hyvinvointialue vuokraa siirtyvän toiminnan käytössä olevat tilat vähintään kolmen vuoden ajan. Ulkoisessa raamissa on näiden tilojen vuokratuotto huomioitu vuoden 2022 sisäisten vuokrien suuruisena. Myös hyvinvointialueen tarpeisiin tuotettavat ateriapalvelut on huomioitu vuoden 2022 sisäisten veloitusten mukaisena. Paikkatieto on raamissa siirretty hallinto- ja elinvoimaosaston alaisuudesta teknisten palvelujen lautakunnalle tehtävien uudelleenorganisoinnin johdosta.

Sopeuttamistoimenpiteet

Talousarvioraamin tulos ennen tilinpäätössiirtoja on lievästi ylijäämäinen. Lisäksi tulevien vuosien verorahoituksen kehitykseen sisältyy epävarmuutta. Tässä tilanteessa menojen lisäyksiin raamiin verrattuna ei ole mahdollisuutta. Aikaisempina vuosina tehtyjä tasapainottamistoimenpiteitä tulee jatkaa edelleen vuonna 2023 sekä jatkuvasti etsiä uusia toimintatapoja palvelujen tuottamiseen aiempaa taloudellisemmin.

Sisäiset veloitukset

Vuoden 2022 tapaan raami on laadittu ainoastaan ulkoisten erien osalta. Käytännössä talousarviossa huomioidaan aikaisemman tavan mukaisesti myös sisäiset erät. Ainoastaan raamiin vertaaminen tapahtuu pelkästään ulkoisten erien osalta.

Kaupunginvaltuusto on talousarviossa 2014 määrittänyt, että sisäiset veloitukset on tehtävä nettohinnoin. Sisäiset veloitukset tarkistetaan ennen talousarvion 2023 laatimista. Laskentaperiaatteissa ei ole muutoksia vuoden 2023 talousarvion osalta. Sisäiset veloitukset tulee laskea mahdollisimman realististen arvioiden mukaan. Mikäli kustannustasossa tapahtuu olennaisia muutoksia talousarviovuoden aikana, tullaan sisäisiä veloituksia jatkossa oikaisemaan loppuvuodesta tarpeen mukaan joko hyvityksin tai lisäveloituksin. Oikaisuihin tulee olla selkeät perusteet.

Toimielinten tulee ilmoittaa sisäiset veloitukset myös toisille toimielimille viimeistään **31.8.2022**. Ne on budjetoitava (sisäisinä menoina ja tuloina) euron tarkkuudella ilmoitetun mukaisesti, eli toisen toimielimen tulona tulee näkyä eurolleen sama summa kuin toisella on vastaava meno.

Strategiaan perustuvien operatiivisten tavoitteiden ja seurantamittareiden asettaminen

Vuoden 2023 talousarvion rakenne on sama kuin vuonna 2022 huomioiden hyvinvointialueelle siirtyvien tehtävien vaikutuksen. Kaupunkikonsernin strategia vuosille 2022 – 2025 on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 13.12.2021. Talousarvion operatiiviset tavoitteet tulee asettaa voimassa olevan strategian pohjalta. Tavoitteita ja mittareita määriteltäessä on kiinnitettävä huomioita siihen, että toteutumisen

mittaaminen on mahdollisimman yksiselitteistä ja luotettavaa. Jokaista strategista tavoitetta kohden tulisi olla 1-2 tavoitetta/toimenpidettä.

Tavoitteet ovat väline, jolla kaupunginvaltuusto ohjaa toimintaa. Ehdotuksen laatijat vastaavat siitä, että euromääräinen ehdotus ja tavoitteet vastaavat toisiaan.

Lautakunnan esitys vuoden 2023 talousarvioksi

Lautakuntien tulee huolehtia siitä, että vuoden 2023 talousarvioehdotus lautakunnan alaisen toiminnan osalta on annettu raamissa. Lautakunnan ehdotus sisältää sekä käyttötalouden että investoinnit.

Lautakunnan esityksen tulee sisältää taloudellisten tavoitteiden lisäksi operatiiviset tavoitteet sekä sanalliset perustelut talousarvion sisällöstä. Lautakunnan ehdotukseen tulee sisällyttää myös ehdotus talousarviossa esitettävistä yksikkökustannuksista tai suoritelmämääristä. Yksikkökustannusten ei tarvitse olla valmiiksi laskettuna vielä syyskuun käsittelyyn, mutta lopulliseen talousarvioon. Suoritelmämääriin perustuvien tietojen osalta on huomioitava talousarvion ja tilinpäätöksen yhteys – talousarviossa asetettujen tavoitteiden toteutuminen tulee pystyä arvioimaan ja esittämään tilinpäätöksessä.

Investoinnit

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt vuoden 2023 investointien raamiksi 4,3 miljoonaa euroa. Investointiraami sisältää tiedossa olevat hankkeet sekä normaalit ylläpitoinvestoinnit. Raamin ylittävistä investoinneista tulee esittää kustannusarviot ja tarkat perustelut investoinnin toteuttamistarpeesta sekä aikataulusta.

Lautakunnan tulee antaa investointiehdotuksensa vuodelle 2023 sekä arvio tulevista investoinneista vuosille 2024 ja 2025.

Tytäryhtiöt ja liikelaitos Marttinen

Virtain Energia Oy:ltä edellytetään vähintään 20 000 euron positiivista tulosta.

Kiinteistö Oy Virtain Vuokratalolta edellytetään vuodelta 2023 vähintään nollatulosta ja 90 %:n vuokrausastetta.

Liikelaitos Marttiselta vähintään + 10.000,00 euron tulosta.

Kiinteistö Oy Virtain Opiskelija-asuntolan osalta tavoitteena on edistää yhtiön rakennusten myyntiä sekä hakea Valtiokonttorilta rajoitusakordia.

Virtain Yrityspalvelu Oy:n ja Virtain Elinvoimapalvelut Oy:n teollisuus- ja tuotantorakennusten rakentamis- ja vuokraustoiminta tulee yhdistää vuoden 2023 aikana.

Liikelaitos Marttisen on annettava investointiehdotus vuodelle 2023 sekä arvio tulevista investoinneista vuosille 2024 ja 2025.

Osavuositarkastus 31.8.2022 ja toteumaennuste vuodelta 2022

Talousarvion 2022 toteuttaminen ennusteen mukaisesti edellyttää, että vuoden 2022 määrärahat riittävät sovittuun toimintaan ja tehdyt ennusteet verokertymistä ja valtionosuuksista toteutuvat.

Mikäli lautakunta tai johtokunta tekee esityksen määrärahan ylityksestä, on sen pyrittävä löytämään ylityspainetta vastaava vähennys toiselta lautakunnan alaiselta tulosalueelta.

Talousarvion täytäntöönpano-ohjeen mukaisesti hallintokuntien, johtokuntien ja tytäryhtiöiden tulee laatia osavuositarkastus 31.8.2022 tilanteesta sekä sen yhteydessä

toteumaennuste ajalle 1-12/2022 siten, että toimielin on käsitellyt raportin **28.9.2022** mennessä. Osavuosikatsauksen yhteydessä tulee kommentoida mahdolliset merkittävät poikkeamat talousarvioon verrattuna sekä kiinnittää erityistä huomiota loppuvuoden ennusteen laatimiseen. Osavuosikatsauksen tulee sisältää sanallinen selvitys talouden toteumasta sekä toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen.

Toteumaennusteen yhteydessä tulee arvioida sisäisten veloitusten laskentapohjana olleiden kustannusten toteutumista sekä mahdollista sisäisten veloitusten oikaisutarvetta. Sisäisten veloitusten oikaisutarve lasketaan lopullisesti tilinpäätöksen yhteydessä. Laskelmat tehdään yhteistyössä talousjohtajan ja sisäiset kyseisessä tapauksessa veloitukset määrittelevän tahon kanssa.

Konserniyhtiöt

Hallintosäännön 5 §:n 4. kohdan mukaan Kaupunginhallitus antaa valtuustolle osavuosikatsauksen yhteydessä tiedot yhtiöiden tavoitteiden toteutumisesta ja taloudellisen aseman kehittymisestä sekä arvion tulevasta kehityksestä ja riskeistä. **Konserniyhtiöiden odotetaan siten toimittavan 28.9.2022 mennessä 31.8.2022 tilanteesta tuloslaskelman ja taseen sekä kaupungilta elokuussa toimitettavaan raportointipohjaan katsauksen alkuvuoden toiminnasta ja arvion tulevasta kehityksestä ja riskeistä.**

Valmisteluajataulu

Hallintokunnat laskevat ja esittävät talousarvion vuodelle 2023 sekä toimintatuotto- ja toimintamenoarviot sekä investointitarpeet taloussuunnitelmavuosille 2024 ja 2025 alla olevan aikataulun mukaisesti:

- Kaupunginhallituksen valmistelutyöryhmän valmistelukeskustelu **1.9., 2.9. tai 6.9.2022** (liitteenä luonnos aikataulusta)
- Lautakunnat käsittelevät talousarvioehdotuksen **syyskuun aikana**.
Lautakunnan talousarvioehdotuksen tulee sisältää:
 - Strategiasta johdetut tavoitteet/toimenpiteet
 - Käyttötalous tulosalueittain
 - Käyttötalouden sanalliset perustelut
 - Ehdotus talousarvioon sisällytettävistä yksikkökustannuksista
 - Ehdotus investoinneista
- Hallintokuntien raamin mukaiset talousarvioehdotukset on oltava syötettynä Pro Economica-ohjelmistoon lautakunnan esityksenä viimeistään **torstaina 6.10.2022**.
- Lautakuntien hyväksymät täydennetyt ehdotukset toimielimen talousarviokokonaisuudeksi tulee tallentaa Teams –työtilaan **torstaina 6.10.2022 mennessä**.
- Kaupunginvaltuuston **talousarvioseminaari 13. – 14.10.2022**
- Kaupunginhallituksen lähetekeskustelu tarvittaessa **7.11.2022**
- Kaupunginhallitus käsittelee talousarvioehdotuksen **21.11.2022**
- Kaupunginvaltuusto hyväksyy talousarvion **28.11.2022**.

Johtoryhmän Teams –työtilaan tallennetaan 31.8.2022 mennessä pohjat, joihin täydennetään tiedot lautakuntakäsittelyä varten.

Laadintaohjeen liitteessä 1 on esitetty talousarvion käyttötalouden ja investointien raami sekä alustava tuloslaskelma.

Henna Viitanen
kaupunginjohtaja

Kaisa Jaatinen
talousjohtaja, oto. hallintojohtaja

Liitteet

Liite 1. Talousarvion käyttötalouden ja investointien raami ja alustava tuloslaskelma